

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

EXECUȚIUNEA TESTAMENTARĂ (PARTEA I)¹

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

Testamentary execution is a provision contained in the will by which the testator or a third party appointed by the testator, designates one or more persons giving them the necessary power of attorney for the execution of his testamentary dispositions.

Keywords: *will, power of attorney, testamentary execution.*

1. Sediul materiei. Noțiunea execuțiunii testamentare

Execuțiunea testamentară este reglementată în art. 1.077-1.085 C. civ. Potrivit art. 1.077 alin. (1) C. civ., „testatorul poate numi una sau mai multe persoane, conferindu-le împuternicirea necesară executării dispozițiilor testamentare. Executorul testamentar poate fi desemnat și de către un terț determinat prin testament”.

În alte cuvinte, execuțiunea testamentară reprezintă o dispoziție cuprinsă în testament, prin care testatorul (sau un terț determinat prin testament) desemnează una sau mai multe persoane, conferindu-le împuternicirea necesară executării dispozițiilor sale testamentare².

Executorul testamentar este persoana numită prin testament pentru a-l reprezenta pe testator ulterior decesului său, asigurând aducerea la îndeplinire a celor stipulate în testament, fie că este vorba despre aspecte de natură patrimonială

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare și adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

² G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, ed. a 6-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 669.

(legate), fie de natură nepatrimonială (organizarea înmormântării etc.). Așadar, desemnarea executorului testamentar se poate face exclusiv prin testament, nu și în ipoteza moștenirii legale.

Obligația de a executa testamentul, ca regulă generală, incumbă moștenitorilor legali sau legatarilor universali, adică succesorilor universali. Însă legea recunoaște posibilitatea ca testatorul să recurgă la numirea unuia sau a mai multor executori testamentari, dacă dorește să-i scutească de această obligație pe moștenitorii săi legali sau pe legatarii universali, inclusiv pe motivul că aceștia sunt puși sub interdicție ori sunt minori și nu pot duce la îndeplinire executarea testamentului. De asemenea, este posibil să se recurgă la numirea executorului testamentar, dacă testatorul nu are încredere că moștenitorii săi legali vor duce la îndeplinire dispozițiile sale de ultimă voință. Astfel cum s-a subliniat în doctrină³, moștenitorii mânați de interesele lor egoiste, sunt prea adesea ispițiți să lase în nelucrare acele dispoziții ale testamentului care îi prejudiciază. În orice caz, indiferent care este rațiunea care îl determină pe testator să recurgă la numirea de executori testamentari, aceasta reprezintă o facultate recunoscută acestuia, și nu o obligație.

2. Desemnarea executorului testamentar

Desemnarea executorului testamentar se poate face prin testament (orice tip de testament, cu excepția celui privind sumele și valorile depozitate), chiar și prin codicil ulterior testamentului, dar care îmbracă forma testamentară, potrivit regulilor de desemnare a legatarului. Astfel, singurele condiții cerute pentru numirea valabilă a executorului testamentar sunt: respectarea uneia dintre formele testamentare reglementate de lege și voința testatorului de desemnare a acestuia care să nu constituie un simplu proiect, ci o veritabilă dispoziție de ultimă voință. Pentru desemnarea executorului testamentar nu se impune utilizarea unei anumite formule. Revocarea executorului testamentar urmează regulile instituite de art. 1.051 și urm. C. civ., putând fi făcută oricând în timpul vieții testatorului (prin act autentic notarial sau printr-un testament ulterior, care poate îmbrăca o formă diferită decât testamentul inițial; prin distrugerea, ruperea sau ștergerea testamentului olograf ce conține numirea executorului testamentar). În temeiul dispoziției testamentare nerevocate, notarul public investit cu dezbateră procedurii succesoriale eliberează un certificat de executor testamentar, potrivit art. 116 alin. (5) din Legea nr. 36/1995. Certificatul de executor testamentar specific întinderea drepturilor și obligațiilor acestuia.

O noutate adusă de Codul civil în materia desemnării executorului testamentar este posibilitatea recunoscută unui terț desemnat de testator de a face acest lucru. Potrivit art. 1.077 alin. (1) teza finală C. civ., „(...) executorul testamentar

³ M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 281.

poate fi desemnat și de către un terț determinat prin testament”. Așadar, executorul testamentar poate fi desemnat și de către un terț determinat prin testament, spre deosebire de legatar, care nu poate fi desemnat decât de către testator. În acest sens, art. 989 alin. (3) C. civ. prevede că, „sub sancțiunea nulității absolute, dispunătorul nu poate lăsa unui terț dreptul de a-l desemna pe beneficiarul liberalității”.

3. Persoanele care pot fi numite executor testamentar. Executarea misiunii de către executorul testamentar

Executor testamentar poate fi orice persoană fizică care are deplină capacitate de exercițiu, adică poate fi numit executor testamentar un moștenitor legal, un moștenitor testamentar sau orice altă persoană, potrivit voinței testatorului, atât profesionist, cât și neprofesionist, precum și o persoană juridică. Pot avea calitate de executori testamentari și notarii, cu singura condiție de a nu fi vorba despre cel învestit cu dezbateră procedura succesorale notariale. Și avocații pot fi numiți executori testamentari. Executorul testamentar nu trebuie confundat cu un eventual legatar universal deoarece acesta din urmă are vocație la moștenirea defunctului, în timp ce executorul testamentar nu se bucură de o asemenea prerogativă, iar atribuțiile pe care le dobândește nu sunt în interesul său propriu, ci în interesul altor persoane (legatarilor)⁴.

În ceea ce privește persoanele lipsite de capacitate de exercițiu sau având capacitate de exercițiu restrânsă, art. 1.078 C. civ., arată expres că acestea nu pot fi numite executor testamentar. Precizăm că minorul și persoana pusă sub interdicție nu vor putea avea calitatea de executor testamentar, nici chiar cu încuviințarea reprezentantului legal și cu autorizarea instanței de tutelă. Minorul emancipat în temeiul art. 40 C. civ., dobândind capacitate de exercițiu deplină, va putea avea calitatea de executor testamentar. De asemenea, minorul între 16 și 18 ani, care s-a căsătorit și a dobândit astfel capacitate de exercițiu deplină va putea fi numit executor testamentar, dacă execuțiunea testamentară începe ulterior celebrării căsătoriei.

Este de menționat că poate fi numit executor testamentar și o persoană incapabilă de a primi de la testator (art. 990 și 991 C. civ.), întrucât are capacitatea cerută de lege în acest sens. În acest caz însă, persoana astfel desemnată nu poate fi remunerată sub forma unei liberalități testamentare. În schimb, persoana numită executor testamentar care are deplină capacitate de exercițiu și este deopotrivă capabilă de a primi de la testator, poate fi remunerată sub forma unui legat remuneratoriu.

⁴ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 168.

Momentul raportat la care se analizează capacitatea deplină a executorului testamentar este data deschiderii moștenirii, întrucât din acel moment se produc efectele execuțiunii testamentare. Aceasta înseamnă că instituirea ca executor testamentar a unei persoane care la data întocmirii testamentului nu avea capacitate deplină de exercițiu este posibilă, iar clauza de numire a acestuia va produce efecte dacă în momentul deschiderii moștenirii acesta are capacitate de exercițiu deplină. Acest lucru este posibil tocmai datorită faptului că testamentul este un act juridic *mortis causa*, ce produce efecte doar la moartea testatorului, iar capacitatea deplină de exercițiu a executorului testamentar se apreciază raportat la data deschiderii moștenirii, și nu raportat la data întocmirii testamentului. De asemenea, trebuie menționat că executorul testamentar trebuie să aibă deplină capacitate de exercițiu pe toată durata execuțiunii testamentare, eventuala sa punere sub interdicție atrăgând după sine caducitatea execuțiunii testamentare⁵.

Testatorul poate numi unul sau mai mulți executori testamentari, aspect ce rezultă din prevederile art. 1.077 alin. (1) C. civ. Potrivit art. 1.077 alin. (2) C. civ., „dacă au fost desemnați mai mulți executori testamentari, oricare dintre ei poate acționa fără concursul celorlalți, cu excepția cazului în care testatorul a dispus altfel sau le-a împărțit atribuțiile”. Astfel, din textul legal amintit rezultă că atribuțiile executorului testamentar pot fi conjunctive, caz în care oricare dintre executori poate acționa singur în vederea îndeplinirii execuțiunii, dacă testatorul nu a dispus altfel, sau atribuțiile executorilor pot fi divizate, în situația în care testatorul a împărțit atribuțiile executorilor testamentari prin testament. De asemenea, atribuțiile executorului pot fi subsidiare, în cazul în care primul executor indicat de testator nu vrea sau nu poate executa misiunea încredințată. Dacă testatorul dorește, este posibil ca în situația atribuțiilor conjunctive, să prevadă ca execuțiunea să fie făcută de către toți executorii împreună, nu doar de unul dintre executori, aspect care reiese din interpretarea art. 1.077 alin. (2) C. civ. În concluzie, regula este aceea că atribuțiile executorilor testamentari sunt conjunctive, excepția fiind divizarea lor, prin voința testatorului, ori stabilirea de atribuții subsidiare, dacă primul executor numit nu va executa însărcinarea primită.

În ceea ce privește momentul de la care se execută misiunea, art. 1.077 alin. (3) C. civ. prevede că „puterile executorului testamentar pot fi exercitate de la data acceptării misiunii prin declarație autentică notarială”. Aceasta înseamnă că acceptarea execuțiunii testamentare se va face întotdeauna prin act solemn, care îmbracă forma autentică notarială, acesta fiind actul care atestă calitatea de executor testamentar. S-a remarcat în doctrina juridică că folosirea execuțiunii testamentare pe scară redusă îți găsește explicația atât în incertitudinea actului de acceptare a sarcinii de execuție testamentară, cât și în prerogativele relativ restrânse conferite

⁵ J. Kocsis, P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 168.

executorului testamentar⁶. Atât acceptarea, cât și renunțarea la execuțiunea testamentară trebuie să îmbrace această formă a actului autentic notarial. Este de precizat că orice convenție între executorul testamentar și testator, încheiată în timpul vieții acestuia din urmă, este considerată un pact asupra unei succesiuni nedeschise, fiind sancționată ca atare⁷.

4. Natura juridică a execuțiunii testamentare. Comparație între execuțiunea testamentară și mandat

Privitor la natura juridică a execuțiunii testamentare, s-a apreciat în doctrină⁸ că aceasta reprezintă un mandat special, Codul civil de la 1864 neindicând care este natura juridică a execuțiunii testamentare. Această soluție se sprijină actualmente pe dispozițiile art. 1.082 alin. (2) C. civ., care prevede că „executorul testamentar răspunde ca un mandatar în legătură cu executarea dispozițiilor testamentare”, în acest fel natura juridică fiind explicit reglementată de noul Cod civil⁹. Executorul testamentar, în calitate de mandatar, îl reprezintă pe defunct, deși lucrează în interesul creditorilor și al legatarilor. Rezultă că în această materie sunt incidente regulile de drept comun de la mandat, în măsura în care legea nu prevede altfel sau acestea nu sunt contrare scopului execuțiunii testamentare¹⁰.

Între execuțiunea testamentară și mandatul de drept comun (care este reglementat în art. 2.009-2.038 C. civ.) există atât asemănări, cât și deosebiri, pe care le vom puncta în cele ce urmează. Astfel:

- atât mandatarul, cât și executorul testamentar au posibilitatea de a accepta sau refuza misiunea, cu precizare că execuțiunea testamentară poate fi acceptată doar prin înscris autentic notarial;

- atât mandatul, cât și execuțiunea testamentară au, în principiu, caracter gratuit. Potrivit art. 1.083 C. civ., „misiunea executorului testamentar este gratuită, dacă testatorul nu a stabilit o remunerație în sarcina moștenirii”. Dacă însă este numit executor testamentar un profesionist, el va fi remunerat. Dacă testatorul a prevăzut remunerarea executorului testamentar, fără a indica sumele cuvenite, determinarea remunerației se va face raportat la prevederile art. 2.010 alin. (2) C. civ. Acest text legal arată că „dacă mandatul este cu titlu oneros, iar remunerația

⁶ *Ibidem*, p. 167.

⁷ *Ibidem*, p. 169.

⁸ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, pp. 276-279; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998, pp. 603-605, nr. 1444.

⁹ A se vedea și D. Ionaș, *Execuțiunea testamentară*, pp. 38-44, Conferința Internațională București, 21-23 aprilie 2015.

¹⁰ G. Boroi, C.A. Angheliescu, I. Nicolae, *op. cit.*, p. 669.

mandatarului nu este determinată prin contract, aceasta se va stabili potrivit legii, uzanțelor ori, în lipsă, după valoarea serviciilor prestate” iar „dreptul la acțiunea pentru stabilirea cuantumului remunerației se prescrie odată cu dreptul la acțiunea pentru plata acesteia” [art. 2.010 alin. (3) C. civ.]. Potrivit textul legal indicat, rezultă că gratuitatea este numai de natura execuțiunii testamentare, și nu de esența acesteia. În general, remunerarea executorului testamentar se face sub forma unui legat, legat pe care executorul testamentar îl poate accepta sau îl poate refuza. Este de precizat, sub acest aspect, că executorul poate opta pentru acceptarea execuțiunii testamentare și pentru refuzarea legatului remuneratoriu sau le poate accepta pe ambele. Dar în ipoteza în care nu acceptă execuțiunea testamentară, legatul remuneratoriu devine caduc, neputându-l accepta fără a aduce la îndeplinire misiunea încredințată de testator. Dacă legatul a fost stipulat fără a fi fost condiționat de acceptarea execuțiunii, acesta va fi valabil;

- în ceea ce privește atribuțiile mandatarului și executorului testamentar, se remarcă următoarele asemănări:

- a) obligația de a executa însărcinarea primită;
- b) obligația de a da socoteală;
- c) obligația de a răspunde pentru faptele persoanei substituite fără drept.

- în privința drepturilor mandatarului și executorului testamentar, situația se prezintă astfel:

a) ambii au dreptul de a fi dezdăunați pentru cheltuielile efectuate în îndeplinirea mandatului sau a execuțiunii testamentare. Potrivit art. 1.084 C. civ., „cheltuielile făcute de executorul testamentar în exercitarea puterilor sale sunt în sarcina moștenirii”;

b) ambii au dreptul de a fi dezdăunați pentru prejudiciile cauzate cu ocazia îndeplinirii mandatului sau a misiunii;

c) ambii au dreptul de a fi remunerați, dacă s-a prevăzut în acest sens în contractul de mandat sau în testament.

- numirea atât a mandatarului, cât și a executorului testamentar se face, în principiu, *intuitu personae*. În ceea ce privește numirea executorului testamentar, este de precizat că numirea sa de către testator se face având în vedere considerarea persoanei executorului. Dacă la data deschiderii moștenirii executorul testamentar este decedat, execuțiunea devine caducă. Dacă decesul executorului testamentar survine ulterior deschiderii și acceptării execuțiunii, potrivit art. 1.085 lit. c) C. civ., execuțiunea va înceta, dacă nu s-a desemnat un executor subsidiar.

Deosebiriile dintre execuțiunea testamentară și mandatul de drept comun sunt următoarele:

- execuțiunea testamentară are caracter solemn, respectiv se instituie printr-o formă testamentară, în vreme ce în cazul mandatului de drept comun ne aflăm în prezența unui act consensual, mandatul de drept comun putând fi conferit chiar și

tacit. Atât acceptarea, cât și renunțarea la execuțiunea testamentară se fac doar sub forma unei declarații autentice notariale;

- execuțiunea testamentară produce efecte de la data decesului testatorului, spre deosebire de mandatul de drept comun, unde moartea mandantului atrage, de regulă, încetarea mandatului. Așadar, execuțiunea testamentară împrumută caracterul *mortis causa* de la testament, în vreme ce mandatul de drept comun produce efecte în timpul vieții mandantului, fiind un act juridic *inter vivos*. Nu în ultimul rând, trebuie amintit că, în caz de moarte a mandatarului, moștenitorii acestuia pot continua mandatul autorului lor, spre deosebire de execuțiunea testamentară. Art. 1.081 alin. (1) C. civ. prevede că „puterile executorului testamentar nu pot fi transmise”. Continuarea execuțiunii testamentare este permisă numai în situația în care misiunea executorului testamentar s-a făcut în considerarea unei funcții determinate, ce va fi continuată de persoana care preia această funcție, așa cum prevede art. 1.081 alin. (2) C. civ. Se are în vedere spre exemplu ipoteza în care execuțiunea testamentară a fost încredințată unei persoane în considerarea funcției deținute (secretarul unității administrativ-teritoriale unde a avut ultimul domiciliu defunctul), când execuțiunea va putea continuată de altă persoană decât cea care a început execuțiunea testamentară, dar care îndeplinește respectiva funcție. În cazul execuțiunii testamentare, moștenitorii nu pot revoca numirea executorului, revocarea putând fi solicitată instanței în baza art. 1.085 lit. e) C. civ., dacă acesta nu-și îndeplinește misiunea ori o îndeplinește în mod necorespunzător, în vreme ce în cazul mandatului, dacă s-a prevăzut continuarea lui ulterior decesului mandatarului, moștenitorii acestuia îl pot revoca oricând;

- atribuțiile executorului testamentar sunt stabilite prin lege, în vreme ce atribuțiile mandatarului rezultă din procura acordată de mandant. S-a arătat în doctrină¹¹ că acest lucru se datorează faptului că, în cazul mandatului, mandantul fiind în viață poate oricând să revoce mandatul acordat, în ipoteza în care mandatarul abuzează de atribuțiile sale; în schimb, în cazul execuțiunii, care se execută după decesul testatorului, revocarea nu mai este posibilă potrivit voinței dispunătorului, ca de altfel nici potrivit voinței moștenitorilor și legatarilor, revocarea putând fi cerută doar prin intermediul instanței, motiv pentru care abuzul executorului este mai periculos, ceea ce a impus ca legea să limiteze puterile acestuia. În plus, s-a arătat că limitarea puterilor executorului se datorează și faptului că sarcina executorului are drept rezultat restrângerea drepturilor moștenitorilor, și că, în acest caz, există un interes de ordine publică ca această restrângere să se exercite numai în anumite limite, prestabilite de lege;

- durata execuțiunii testamentare este prevăzută imperativ de lege, în vreme ce durata mandatului de drept comun este lăsată la latitudinea mandantului;

¹¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op. cit.*, pp. 605-606, nr. 1447.

- renunțarea executorului testamentar la misiune se poate face numai sub forma unei declarații autentice notariale [art. 1.085 lit. b) C. civ.], în timp ce renunțarea mandatarului poate fi făcută în orice formă, cu singura obligație impusă de a aduce la cunoștință mandantului renunțarea [art. 2.034 alin. (1) C. civ.];

- executorul testamentar este instituit printr-un act unilateral, fiind numit de testator în una dintre formele testamentare, și nu printr-un contract, ceea ce înseamnă că acceptarea execuțiunii nu are semnificația unui acord de voințe, ci una identică celei a acceptării legatelor¹².

5. Concluzii

Prezenta parte a studiului dedicat execuțiunii testamentare s-a aplecat asupra noțiunii execuțiunii testamentare, a desemnării executorului testamentar, a identificării persoanelor ce pot fi numite executor testamentar, precum și a naturii juridice a execuțiunii testamentare, care a generat și o comparație între execuțiunea testamentară și mandat.

Bibliografie

- G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, ed. a 6-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2021;
- D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;
- Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a, actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002;
- M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997;
- C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998;
- D. Ionaș, *Execuțiunea testamentară*, Conferința Internațională București, 21-23 aprilie 2015;
- J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

¹² D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 354.